

Tillsynsprojekt vattenskyddsområden 2010-2011

- Slutrapport

Foto: Roger Lundberg

Förord

Samtliga miljöförvaltningar i länet har från och med 2009 ansvaret för tillsyn av vattenskyddsområden. I länet finns 52 allmänna vattentäkter, varav 36 har fastställda skyddsområden med tillhörande skyddsföreskrifter. Det finns ett behov av att utveckla tillsynen av vattenskyddsområden. Länsstyrelsen har därför initierat ett samverkansprojekt. Projektet ingår i tillsynsvägledningsplanen.

Örebro den 18 januari 2012

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Jan Johansson', written in a cursive style.

Jan Johansson
Enhetschef miljöskydd

Bakgrund

Inom vattenskyddsområdena bedrivs oftast verksamheter som kan utgöra en risk för vattentäkten. En generellt god vattenkvalitet på råvattnet har gjort att den tillämpade reningstekniken i Sverige normalt är relativt enkel. I framtiden måste vi dock vara beredda att hantera de effekter som klimatförändringarna kan ha på råvattnets kvalitet och kvantitet. De senaste åren har också nya risker med parasiter börjat uppträda.

Metodik för tillsyn av vattenskyddsområden behöver utvecklas. Detta projekt har varit ett led i att utveckla tillsynen.

Aktuella riskinventeringar och riskbedömningar bör finnas för alla vattentäkter av flera olika anledningar. Riskinventeringen tillsammans med riskbedömningen utgör ett underlag för att avgöra vilka skyddsföreskrifter som är nödvändiga. De ger också huvudmännen en tydligare bild av vilka föroreningsscenarier de måste vara beredda att hantera och även vilka parametrar i kontrollprogram och förvarningssystem som ska väljas. Riskinventeringar och riskbedömningar är också värdefulla underlag för bedömning av vilka riskobjekt som bör prioriteras i tillsynen inom ett vattenskyddsområde.

Syfte

Huvudsyftet med projektet är att bidra till en tryggare vattenförsörjning genom en utvecklad och effektiviserad tillsyn.

Metodik

En checklista med tillhörande anvisning om hur den ska fyllas i togs fram av miljökontoret i Örebro och Samhällsbyggnadsförvaltningen i Karlskoga i samverkan med Länsstyrelsen, bilaga 1. Varje deltagande miljöförvaltning valde själv ut vilka vattenskyddsområden som sedan granskades utifrån checklistan. Miljöförvaltningarna fyllde i checklistan i samråd med huvudmannen för respektive vattentäkt.

Projektet inleddes med en halvdagsutbildning våren 2010 om riskbedömningar inom vattenskyddsområden som hölls av Jonatan Strömgren på Midvatten AB.

Resultat

Totalt granskades 7 stycken vattenskyddsområden i 7 kommuner (Askersund, Nora, Karlskoga, Laxå, Kumla, Degerfors och Hallsberg). Dessa 7 vattentäkter förser tillsammans ca 85 000 personer (inkl. industrier) med dricksvatten. En av vattentäktena är en ytvattentäkt, 2 stycken är grundvattentäkter med förstärkt infiltration, 2 stycken är rena grundvattentäkter och 2 stycken är grundvattentäkt med inducering av ytvatten varav i ett fall det sker inducering vid stora uttag.

Samtliga vattentäkter har tillstånd för sina vattenuttag och för samtliga vattentäkter finns beslutade vattenskyddsområden och vattenskyddsföreskrifter. 3 stycken av

vattenskyddsområdena är beslutade med stöd av miljöbalken och resten är äldre (1997) och beslutade med stöd av vattenlagen.

För alla vattentäkter utom en finns aktuella risk- och sårbarhetsanalyser för dricksvattenförsörjningen. För den kommun som saknar en aktuell risk- och sårbarhetsanalys ska det tas fram en risk- och beredskapsplan som omfattar hela den kommunala verksamheten. Nödlägesplaner finns hos alla huvudmän utom en. I ett fall saknas även en nödlägesplan som omfattar långa avbrott i dricksvattenförsörjningen.

Endast för två av vattentäkterna finns reservvattentäkter.

Endast i ett fall har huvudmannen bedömt påverkan på vattentakten vid ett förändrat klimat. Övriga har inte studerat effekterna på vattentakten utifrån förändrat klimat.

För samtliga granskade vattenskyddsområden finns aktuella riskinventeringar och riskbedömningar. De har utförts antingen i samband med inrättande/revidering av skyddsområden eller i samband med framtagande av dricksvattenförsörjningsplan.

Miljöförvaltningarna bedömer att det går att använda riskinventeringen och riskbedömningen för att prioritera tillsynen inom vattenskyddsområdet i alla fall utom i ett, där det bedöms behövas mer uppgifter. En konsult har anlåtats för att utreda dessa frågor och uppdatera vissa uppgifter som saknas.

Slutsatser

Checklistan har varit ett bra hjälpmedel för att snabbt och enkelt få en bild av ett vattenskyddsområde. Positivt är att alla granskade vattenskyddsområden har aktuella riskinventeringar och riskbedömningar. Detta underlättar miljöförvaltningarnas tillsyn av vattenskyddsområdet och hur tillsynen ska prioriteras, dels mellan olika vattenskyddsområden och dels vilka objekt som bör bli föremål för tillsyn.

Viktigast är det naturligtvis för huvudmannen själv att känna till vilka verksamheter och vilken markanvändning som bedrivs inom skyddsområdet. Nya regler i Livsmedelsverkets föreskrift (SLVFS 2001:30) om dricksvatten gällande från 1 januari 2012 inför krav på faroanalys och kritiska styrpunkter grundade på HACCP-principen. Detta innebär att aktuella riskinventeringar och riskbedömningar av verksamheter och markanvändning inom skyddsområdet utgör ett nödvändigt underlag. För att ta relevanta prover på råvattnet måste huvudmannen känna till vilka verksamheter och vilken markanvändning som bedrivs inom skyddsområdet. Tillsynen på vattenverkens arbete med HACCP har livsmedelsinspektörerna på miljöförvaltningarna. Om det inte är samma inspektör som har tillsyn över vattenskyddsområdet som har tillsyn över vattenverket bör dessa regelbundet utbyta information med varandra.

Hur jobbar vi vidare?

Checklistan och instruktionen till den läggs ut på Länsstyrelsens hemsida så att fler vattenskyddsområden utanför ramen för detta projekt kan granskas. Miljöförvaltningarna väljer själva hur de vill gå vidare med resultaten. Förslagsvis är nästa steg, att utifrån riskbedömningen, på plats inspektera de utpekade verksamheterna och se till att rättelse sker om brister upptäcks. Regelbundna uppföljningar av att aktuella riskinventeringar och riskbedömningar finns rekommenderas.

Länsstyrelsen distribuerar denna rapport till kommunernas miljöförvaltningar och tekniska förvaltningar.

Länsstyrelsen planerar två seminarier under 2012 med fokus på dricksvattenförsörjning som riktar sig till kommunerna i länet.

CHECKLISTA- Projekt vattenskyddsområden**Kommun:**.....**Namn vattenskyddsområde:**.....

F= finns

S=saknas

Administrativa uppgifter	F	S
• Huvudman:.....		
• Besöksadress till vattenverket kopplat till vattenskyddsområdet:		
• Fastighetsbeteckning (vattentäkt/zonen/erna):		
• Fastighetsägare:.....		
• Kontaktperson:.....		

Typ av vattentäkt	F	S
• Ytvattentäkt (ange namnet på sjön eller vattendraget): ..... Finns uppgifter om vattenbehandling?		
• Grundvattentäkt. Finns uppgifter om vattenbehandling.		
• Grundvattentäkt med förstärkt infiltration av ytvatten (ange namnet på sjön eller vattendraget):..... Finns uppgifter om vattenbehandling.		
• Grundvattentäkt där inducering av ytvatten sker (ange namnet på sjön eller vattendraget):..... Finns uppgifter om vattenbehandling.		

Tillstånd	F	S
• Finns vattendom/miljödom på det <u>aktuella</u> vattenuttaget? Tillståndets nummer och år och ett sammandrag av domstolsbeslutet:		
• Finns beslut om vattenskyddsområde och föreskrifter? Ange årtal på beslut:..... Är beslutet taget med stöd av vattenlagen eller miljöbalken?		

Vattenskyddsområdet	F	S
• Karta över vattenskyddsområdet med alla skyddszoner		

Teknisk/hydrologisk beskrivning	F	S
• Brunnar – antal, typ, djup, diameter samt vattentillgång		
• Vattentillgångens långsiktiga kapacitet		
• Vattenförbrukning – anges i m ³ /dygn		
• Vattenbehov – prognos för den närmaste 20 – 25 åren		
• Reservvattentäkter – reservuttag eller andra vattentäkter som kan nyttjas om det ordinarie råvattenintaget slås ut		
• Vattenförbrukare – distributionsområde, antal anslutna personer, ev. förekomst av andra större vattenförbrukare m m		
• Vattenkvaliteten – redovisning av vattnets bakteriologiska och fysikalisk-kemiska analyser under en tidsperiod som också visar eventuella trender.		

Hydrogeologiska förhållanden		
• Topografi		
• Nederbörd		
• Geologi, jordartsförhållanden, jordartsprofil och mäktighet		
• Läget på grundvattendelare, riktning på grundvattenflöde		
• Grundvattenflödets storlek		
• Vattentäktens totala tillrinningsområde		
• Finns propumpningar som stöd för beräkningar av flödes hastigheter?		
• Eventuellt infiltrationsområde – utbredning, kapacitet, grundvattenmagasinets tillrinningsområde		

Potentiella föroreningskällor och bedömning av risker		
• Finns en aktuell inventering av föroreningskällor/risker.		
• Finns en aktuell riskbedömning utifrån inventerade föroreningskällor/risker? Vilket år är den utförd?.....		
• Förteckning över samtliga berörda fastigheter med registrerade ägare och verksamhetsutövare		
• Aktuella och kommande planer enligt PBL		
• Markanvändningen inom vattenskyddsområdet		

Om olyckan är framme		
• Har huvudmannen en aktuell risk- och sårbarhetsanalys för dricksvattenförsörjningen? Datum:.....		
• Finns en plan för hur vattenförsörjningen ska ske om ordinarie vattenförsörjning slås ut?		
• Har huvudmannen studerat effekterna på vattentakten utifrån förändrat klimat?		

Bedömning		
Uppgifterna ovan är tillräckliga till omfattningen och tillräckligt aktuella för att utgöra ett underlag för att prioritera tillsynen inom vattenskyddsområdet.		
Om bedömningen är att aktuella uppgifter saknas, föreslå hur uppgifterna kan tas fram		

Checklistan ifylld av .....den.....2011		

Länstyrelsen
Örebro län

Carina Regborn
Direkt: 019-193598
carina.regborn@lansstyrelsen.se
Fax: 019-193515

2010-06-23

Dnr:

Förslag på arbetsgång (steg för steg) för länsprojektet om vattenskyddsområden

Fas 1

1. Välj ut minst en vattentäkt (med eller utan beslutat vattenskyddsområde med tillhörande föreskrifter). Prioritera valet av vattentäkt utifrån antalet anslutna abonnenter, befintliga reservalternativ och vattentäktens sårbarhet.
Material till sårbarhetsbedömningen kan finnas i underlagsmaterial som har tagits fram i samband med inrättande av det aktuella vattenskyddsområdet. Materialet borde finnas hos huvudmannen och miljönämndernas arkiv men även i Länsstyrelsens arkiv.
Fas 1
2. Undersök vilka riskanalyser* som finns för den/de utvalda vattentäkten/erna.
Kontakta huvudmannen och hör vilket material de har och be att få ta del av det. Eventuellt finns även material i miljönämndens arkiv. Riskanalyser framtagna i samband med beslut om vattenskyddsområden och föreskrifter finns hos Länsstyrelsen.
Fas 1
3. Om riskanalys* finns: Granska utifrån checklistan vilka delar som finns med och gör en bedömning av aktualitet och behov av uppdatering.
Fas 1

Rapportering till Länsstyrelsen efter fas 1

Rapportera senast 30 oktober 2011 till Länsstyrelsen som sammanställer resultatet i en rapport. Följande uppgifter lämnas:

- Namn på vattenskyddsområdet
- Huruvida det finns en av er ”godkänd” riskanalys som kan utgöra ett underlag för att prioritera tillsynen inom vattenskyddsområdet.
- En kopia på ifylld checklista.

Fas 2-3

4. alt 1. Om behov av uppdatering finns överväg att kräva** en sådan av huvudmannen. Preciserar vilka delar som behöver ses över; t ex avgränsningen av skyddsområdet om man nu tar ut mer vatten än på tiden när skyddsområdet beslutades, inventering och riskbedömning av riskobjekt. Alternativt ta fram uppgifterna i samverkan med huvudmannen (enligt checklistan).

Fas 2-3

b. Om riskanalys* inte finns: Överväg att kräva** en sådan av huvudmannen. Preciserar vad den ska innehålla (se checklista). Alternativt ta fram uppgifterna i samverkan med huvudmannen (enligt checklistan).

Fas 2-3

* Andra namn kan förekomma

** Kräva enligt någon speciell lagstiftning går inte. Dock borde huvudmannen ha en aktuell riskanalys av tre anledningar:

- Enligt Livsmedelsverkets föreskrifter om egenkontroll ska kontroll av råvatten ske. För att välja rätt parametrar att analysera borde det vara av intresse att känna till aktuell markanvändning och vilka verksamheter som bedrivs inom tillrinningsområdet för vattentäkten.
- En risk- och sårbarhetsanalys utgör även underlag för kommunernas beredskapsplaner inom vattenförsörjningen. Krav på beredskapsplan finns i lagen om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap, SFS 2006:544.
- I Länsstyrelsens beslut om vattenskyddsområden brukar finnas en text om att huvudmannen regelbundet, minst var 5:e år; bör informera fastighetsägare och verksamhetsutövare, inom vattenskyddsområdet om skyddsvärdet. En aktuell förteckning över fastighetsägare och vilka verksamheter som bedrivs borde därför finnas.

Länsstyrelsen
Örebro län

En samlande kraft!